

Asia: VN/7020/2024

Lausuntopyyntö tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista

1. Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

Onko pienryhmä 1: Tekoäly luovassa työssä loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

Onko pienryhmä 2: Teknologia loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

Onko pienryhmä 3: Oikeudelliset kysymykset loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

2.1 TOIMENPITEET

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä?

Toimenpiteissä tulee muistaa, että tekoälyyn liittyvät tekijänoikeudelliset kysymykset ja luovan työn tekijöiden suojaaminen tulee ratkaista Euroopan unionin tasolla ja kansainvälisillä sopimuksilla. Kirjailijaliitto huomauttaa, että jää epäselväksi, mikä olisi OKM:n rooli tai mitkä ovat ministeriön mahdollisuudet toimia kaikissa näissä ehdotuksissa.

2. Onko jokin toimenpide mielestäsi toista tärkeämpi?

OKM:n tulisi toimia aktiivisesti Euroopan komission tekoälytoimiston suuntaan, jotta tekoälysäädöksen läpinäkyvyysvaatimukseen ja tekijänoikeuspolitiikkaan liittyvä komission ohjaus olisi mahdollisimman selkeää ja johtaisi tekijänoikeuksien kunnioittamiseen myös tekoälykäyttötilanteissa. Tärkeintä on vaikuttaa Euroopan komission tekoälytoimiston työskentelyyn käytännesääntöjen valmistelussa. Tiedoksi mm. European Writers' Councilin, jonka jäsen Kirjailijaliitto on, allekirjoittama vetoamus asiasta (https://europeanwriterscouncil.eu/2503joint_oppose_codeofpractice/). Viimeisen luonnos ei ole hyväksyttävä, se on vastoin kansainvälistä tekijänoikeussääntelyä ja -sopimuksia sekä tekoälyasetusta.

Lisäksi pidämme tärkeänä läpinäkyvän sertifiointijärjestelmän selvittämistä. On erittäin tärkeää, että yhteiskunnassa niin tekijät, kuluttajat, yritykset, kansalaiset kuin muutkin toimijat pystyvä erottamaan ihmisen tekemän ja tekoälyllä tuotetun sisällön toisistaan.

Sopimuslisenssijärjestelmän kehittämistä on tärkeää tarkastella, mutta on syytä huomata, että on mahdollista, että merkittävä osa tekijöistä ei halua lisensoida teoksiensa tekoälyn kouluttamiseen.

3. Millä tavalla katsot, että toimenpiteet tulisi toteuttaa?

Ministeriön tulee kertoa, mitkä ovat käytössä olevat keinot ja resurssit toimenpiteiden toteuttamiseksi.

2.2 KOULUTUS- JA TIEDOTUS

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä koulutukseen ja tiedotukseen liittyen?

Koulutuksien järjestäminen sekä ohjeiden ja oppaiden laatiminen on sinänsä kannatettavaa. Kirjailijaliitto huomauttaa, että jää epäselväksi, mikä olisi OKM:n rooli tai mitkä ovat ministeriön mahdollisuudet toimia kaikissa näissä ehdotuksissa. On aivan välttämätöntä, että näissä toimenpiteissä kuullaan riittävästi tekijöitä.

2. Onko jokin ehdotettu tema mielestäsi toista tärkeämpi?

-

3. Millä tavalla katsot, että koulutus ja tiedotus tulisi toteuttaa?

Ministeriön tulee kertoa, mitkä ovat käytössä olevat keinot ja resurssit koulutuksien ja selvityksien toteuttamiseksi.

Kirjailijaliitto huomauttaa, että erilaisia tekijöitä edustavat tekijäjärjestöt järjestävät myös paljon jäsenilleen koulutuksia. Ne tekevät työtä muun muassa tekijänoikeuksien suojelemiseksi sekä suomalaisen kulttuurin ja taiteen kilpailukyvyyn takaamiseksi. Niiden toiminnassa on paljon sellaista, mitä valtio ei taiteilijoiden puolesta tee. Kulttuuriin tehdyt mittavat leikkaukset hankaloittavat tätä työtä (ks. Kirjailijaliiton toiminnanjohtajan Ilmi Villaciksen mielipidekirjoitus, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000011134469.html>).

2.3 SELVITYKSET

1. Kannatatko esitettyjä aiheita selvitettäväksi?

Selvityksissä tulee muistaa, että tekoälyyn liittyvät tekijänoikeudelliset kysymykset ja luovan työn tekijöiden suojaaminen tulee ratkaista Euroopan unionin tasolla ja kansainvälisillä sopimuksilla. Kirjailijaliitto huomauttaa, että jää epäselväksi, mikä olisi OKM:n rooli tai mitkä ovat ministeriön mahdollisuudet toimia kaikissa näissä ehdotuksissa.

2. Onko jokin selvityksen aihe mielestäsi toista tärkeämpi?

Ääntä, liikettä ja henkilön persoonaa (ml. henkilön ulkonäkö) suojaavan lainsäädännön vaikutus tekoälyn kouluttamiseen ja käyttöön sekä syvävääreännöksiin liittyvä oikeudellisia kysymyksiä olisi tärkeää selvittää.

3. Millä tavalla katsot, että selvitykset tulisi toteuttaa?

Ministeriön tulee kertoa, mitkä ovat käytössä olevat keinot ja resurssit selvityksien toteuttamiseksi. Osa ehdotetuista selvityksistä kuulunevat aiheidensa puolesta OKM:n ohella muidenkin ministeriöiden hallinnonalan piiriin, jolloin yhteistyö on tärkeää.

3. Lopuksi

Muita huomioita pienryhmien laatiin loppuraportteihin ja niissä esitettyihin suosituksiin?

Tekijänoikeuksien turvaaminen on välttämätöntä tekoälyaikakaudella. Lukuisten tekijöiden teoksia on hyödynnetty ilman asianmukaisia lupia ja korvauksia. Viimeisempänä on uutisoitu Metan väärinkäytöstä, josta myös Tekijänoikeusjärjestö Sanasto on ohjeistanut kirjallisuuden tekijöitä (ks. <https://www.sanasto.fi/meta-on-kayttanyt-laittomasti-kirjoja-tekoalymallin-kouluttamiseen-miten-toimia-jos-oma-teos-loytyy-listalta/>). On ensisijaisen tärkeää, että OKM osallistuu osaltaan tekijänoikeuksien puolustamiseen toimimalla aktiivisesti myös EU:n suuntaan.

Tekijöiden asema on muutenkin heikentynyt digitalisoitumisen myötä ainakin siitä näkökulmasta, että teoksien suoratoistosta tekijät eivät saa riittäviä korvauksia. Esimerkiksi Ranskassa on otettu käyttöön musiikin suoratoistoon liittyvä vero, josta kanavoituu tekijöille korvauksia. Suoratoistopalveluissa teoksien hyödyntämisestä saatavien tulojen jakautuminen on läpinäkymätöntä sekä epäoikeudenmukaista. Suomi on Ruotsin ohella yksi ainoita Euroopan maita, jossa myös kirjoja kulutetaan suoratoistossa suuria määriä, kun samalla kirjailijoiden saamat korvaukset jäävät aivan liian pieniksi. Digitalisaatio ja tekoälyyn liittyvät haasteet nakertavat laajasti tekijöiden ansaintaa. DSM-direktiivin implementoinnit tekijänoikeuslakiin eivät ole Kirjailijaliiton näkemyksen mukaan parantaneet kirjailijoiden asemaa kuluneen kahden vuoden aikana. Implementoinnit puutteet (mm. viittaukset laissa kollektiivisiin sopimuksiin sekä vaihtoehtoinen riidanratkaisu) vaikuttavat osaltaan siihen, ettei tosiasiallista muutosta ole tapahtunut.

Asikainen Eeva
Suomen Kirjailijaliitto ry